

АНАЛІЗ ГУМАНІТАРНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ ЗА 2022 РІК СЕРЕД ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ, В ТОМУ ЧИСЛІ ДІТЕЙ НА ОСНОВІ ЗВІТУ УПРАВЛІННЯ ООН З КООРДИНАЦІЇ ГУМАНІТАРНИХ СПРАВ

Виговська Оксана

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, (м. Київ)

У 2022 році гуманітарна ситуація в Україні стрімко погіршилась, коли внаслідок російського вторгнення конфлікт, що тривав вісім років, перетворився на повномасштабну війну. З моменту вторгнення російської федерації в Україну 24 лютого кількість людей, які потребують гуманітарної допомоги й захисту, зростає близько 3 млн до майже 18 млн людей, а бойові дії та збройні сутички відбувались по всій території країни.

Протягом року мільйони українців зіткнулись з інтенсивними бойовими діями, унаслідок яких загинули й дістали поранення тисячі мирних жителів, в тому числі дітей. Мільйонам людей, тисячам дітей довелося покинути свої будинки, вони втратили роботу та засоби до існування, а інші зазнали труднощів з доступом до продовольства, водопостачання, медичних послуг, освіти, безпечного місця проживання й інших життєво важливих послуг.

Для мешканців Донецької та Луганської областей ескалація конфлікту призвела до ще більшого виснаження спроможностей для виживання, які вже були вичерпані упродовж років бойових дій у регіоні.

Унаслідок енергетичної кризи також загострилися проблеми, які вимушені долати мешканці прифронтових районів, де впродовж багатьох місяців немає водо-, електро- й газопостачання [1].

Втрати серед цивільного населення були надзвичайно великими. Станом на кінець 2022 року Управління Верховного комісара з прав людини підтвердило 17 994 випадки, коли постраждали мирні жителі, зокрема 429 випадків загибелі та 808 випадків поранення дітей [2]. Ці показники, які є значно вищими за підтверджені впродовж попередніх восьми років конфлікту 10 106 випадків загибелі або поранення мирного населення, становлять лише частку від загальної кількості постраждалих серед цивільного населення, через ускладнення верифікації, зокрема пов'язані з браком доступу до районів під військовим контролем російської федерації [2].

Доступ до медичних послуг залишався надзвичайно обмеженим, зокрема в прифронтових районах, а також у районах, де впродовж року було відновлено контроль Уряду України. За даними Системи ВООЗ з обліку випадків з медичними закладами, персоналом і пацієнтами у 2022 році було зареєстровано 763 випадки, коли постраждали заклади охорони здоров'я, унаслідок яких 101 особа загинула та 131 дістала поранення [3].

За даними ВООЗ, у 2022 році кількість інцидентів в Україні, коли постраждали медичні заклади, персонал або пацієнти, становить 70 % таких

випадків у всьому світі. На сході й півдні країни 50 % медичних закладів припинили роботу, зокрема в Донецькій, Запорізькій і Миколаївській областях. Крім того, доступ до медичної допомоги обмежено через переміщення медичних працівників до інших районів країни, унаслідок чого в цих областях залишилося значно менше лікарів для надання допомоги людям, коли вони цього найбільше потребують [1].

Через енергетичну кризу проблеми загострились, і лікарням по всій Україні довелося приймати важкі рішення про скорочення обсягу послуг і зосередження уваги тільки на невідкладних випадках.

Через війну психічних травм зазнала значна кількість людей, зокрема дітей. За оцінками влади, через війну психосоціальної підтримки потребують 15 млн мешканців України. ВООЗ дійшла висновку, що щонайменше 9,6 млн людей можуть мати психічні розлади після того, як їм довелося пережити жахіття бойових дій [4]. Очікується, що численні наслідки війни — від подолання воєнних травм до соціальної ізоляції, щоденної боротьби за виживання без електрики та опалення, труднощів, пов'язаних з переміщенням населення тощо, — будуть негативно впливати на психічне здоров'я людей упродовж щонайменше п'яти років після її закінчення.

Війна спричинила безпрецедентне переміщення цивільного населення в Україні: за оцінками, наприкінці 2022 року в Україні було 5,6 млн внутрішньо переміщених осіб проти 8 млн на початку травня 2022 року [1].

Війна в Україні суттєво вплинула на дітей та ускладнила освітній процес в усіх регіонах країни, зокрема через масове руйнування шкіл і переміщення населення для системи освіти виникли величезні складнощі. Ці проблеми ще більше загострилися наприкінці року, коли внаслідок енергетичної кризи виникли перебої з Інтернетом та електрикою, що перешкоджає проведенню занять в онлайн-режимі. Загалом, війна, а також гострий і постійний вплив спричинених конфліктом травм та психологічного стресу, мали серйозні наслідки для здатності до навчання, через що у 2022 році майже 5 млн людей потребували підтримки в галузі освіти [1].

Війна спричинила значні перешкоди для доступу до продовольства в найбільш постраждалих районах України, а також серед груп переміщених людей, і посилила вразливість сільських продовольчих систем, які вже перебували в зоні ризику через зміну клімату й пандемію COVID-19. Через продовольчу небезпеку, яка до лютого 2022 року спостерігалась лише в громадах на сході країни, постраждала більшість областей України, і найгострішою ця проблема стала для сільських домогосподарств і дрібних фермерів, на виробництво та експорт сільськогосподарської продукції яких вплинули спричинені війною труднощі. Кількість людей, які потребують допомоги з отриманням доступу до харчових продуктів і засобів до існування, у 2022 році зросла до 9,3 млн людей проти 1,1 млн роком раніше [1].

Війна призвела до зруйнування значної кількості медичних закладів, вимушеного переміщення медичних працівників та обмеження доступу до медичної допомоги в найбільш постраждалих районах. Майже 70 % усіх інцидентів,

коли постраждали медичні заклади, персонал або пацієнти, що сталися у світі у 2022 році, тобто 763 з 1149, було зареєстровано в Україні.

За даними ВООЗ, майже половина медичних установ на сході й півдні України, зокрема в Донецькій, Запорізькій, Миколаївській і Харківській областях, частково або повністю припинили роботу. За оцінками, у 2022 році в Україні медичної допомоги потребували близько 14,5 млн людей [1].

Для медичних закладів залишається загроза обстрілів, що, у поєднанні із загальною небезпекою, енергетичною кризою та високим рівнем потреб, становить перешкоду наданню послуг людям, які цього потребують.

Згідно з результатами проведеного ВООЗ оцінювання потреб у сфері охорони здоров'я – з початку війни приблизно кожен п'ятий мешканець України не зміг отримати необхідну йому медичну допомогу. У зонах активних бойових дій і на території, не підконтрольній Уряду України, цей показник ще вищий: доступ до медичної допомоги тут відсутній у кожного третього мешканця [1].

Основними перешкодами для отримання доступу до медичних послуг є вартість лікування, нестача часу й обмежена доступність транспорту.

Згідно з результатами проведеної Міжнародної організації з міграції базової оцінки території 33 % ВПО потребують лікарських засобів і медичної допомоги. Згідно з результатами опитування близько 44 % ВПО старшого віку, які знайшли прихисток у Львівській області, мають проблеми з отриманням доступу до медичних закладів, а 81 % відчуває труднощі з придбанням лікарських засобів. За даними оцінювання, 96 % учасників опитування мають принаймні одне хронічне захворювання, а 7 % людей похилого віку повністю нерухомі й потребують постійної підтримки [5].

З моменту повномасштабного вторгнення в лютому, а також протягом попередніх восьми років конфлікту на сході країни, були скоєні жахливі порушення прав цивільного населення, в тому числі дитячого. Загинули, дістали поранення або каліцтва тисячі цивільних мешканців, включно із сотнями дітей. Мільйони людей зазнають постійних обстрілів, тривають удари по цивільній інфраструктурі, величезна площа території забруднена мінами та іншими вибухонебезпечними предметами-залишками війни [1].

Масштабне переміщення населення також призвело до збільшення ризиків у сфері соціально-правового захисту, включно з ризиками гендерно зумовленого насильства та розлучення дітей з їхніми сім'ями. У районах, які поки що перебувають під контролем росії також повідомлялося про встановлення обмежень на пересування й, як заявляють, примусове переміщення [1].

Згідно з результатами майже 2 150 опитувань, проведених у понад 900 громадах у 24 областях України в останньому кварталі 2022 року, основними проблемами залишалися відсутність документів, що значно ускладнювало доступ до послуг соціально-правового захисту; суперечки між внутрішньо переміщеними особами та членами громад, які приймають ВПО, щодо доступу до гуманітарної допомоги, можливостей для працевлаштування та отримання засобів до існування [1].

Загалом, у 2022 році в Україні гуманітарної допомоги у сфері соціально-правового захисту потребували близько 17,7 млн людей [1].

Перебої в електропостачанні створюють загрозу для безпеки жінок і чоловіків, зокрема у місцях компактного проживання. Через залежність систем опалення від електрики у місцях компактного проживання також виникли проблеми з опаленням. Як наслідок, першочергове значення має надання допомоги, пов'язаної з підтримкою під час осінньо-зимового періоду, зокрема забезпечення теплим одягом, підтримка у відновленні пошкодженої енергетичної інфраструктури й особливо постачання генераторів для людей, які залишаються в місцях свого постійного проживання [1]. Через інфляцію, що продовжує зростати, і безробіття значно скоротилася здатність людей задовольняти свої основні потреби, що мало найбільший вплив на людей похилого віку, людей з інвалідністю та дітей.

У 2022 році через активні бойові дії, які змусили майже дві третини дітей покинути свої домівки, Україна зіткнулася з безпрецедентним зростанням ризиків у сфері захисту дітей. Станом на кінець 2022 року кількість внутрішньо переміщених дітей в Україні, згідно з підрахунками, становила приблизно 2 млн [1]. Переміщення вплинуло на їхню освіту, збільшило ризик розлучення з родиною та жорстокого поводження, а також призвело до неймовірного стресу. Травми посилювалися через соціальну ізоляцію, оскільки багато дітей залишилися без контактів або з обмеженими контактами з друзями, яких було евакуйовано або з якими неможливо зв'язатися через перебої зі зв'язком. Близько 2,8 млн українських дітей потребували проведення заходів, спрямованих на захист їхніх прав. Перебої в постачанні електроенергії мали негативний вплив на здійснення заходів, спрямованих на захист дітей, оскільки не всі заклади мали генератори. Відсутність спеціалізованого персоналу, зокрема в районах, де було відновлено контроль Уряду України, з яких виїхали практично всі соціальні працівники, значно обмежувала обсяги гуманітарного реагування у сфері соціально-правового захисту, особливо дитячого населення [1].

Соціальна ізоляція посилювалася через війну, що триває. Багато дітей залишилися без контактів або з обмеженими контактами з друзями, яких було евакуйовано або з якими неможливо було зв'язатися через перебої зі зв'язком. Діти й підлітки вказали на потребу в групових соціальних заходах за участі інших дітей [1].

Ризик гендерно зумовленого насильства, включно з пов'язаним із конфліктом сексуальним насильством, зріс в Україні у 2022 році в геометричній прогресії. Погіршення економічної ситуації по всій країні також посилює вразливість і збільшило ризики експлуатації, торгівлі людьми та насильства, особливо для жінок. Жінки, чоловіки, хлопчики й дівчинки, які залишаються в районах під військовим контролем російської федерації або в безпосередній близькості від зон активних бойових дій, і військовополонені (особливо ті, які знаходяться в утриманні російських військових сил) піддаються підвищеному ризику. Крім того, згідно з повідомленнями, переміщені жінки та діти, зокрема ті, що мешкають у місцях компактного проживання, люди, які повернулися до районів, де було відновлено

контроль Уряду України, жінки та дівчинки з інвалідністю, а також жінки й дівчинки з маргіналізованих ромських громад, перебувають в особливо небезпечному становищі. За оцінками, послуг із запобігання гендерно зумовленому насильству або підтримки постраждалих від ГЗН в Україні протягом 2022 року потребували близько 3,7 млн людей [1].

Ще до 24 лютого 2022 року Україна була однією з найбільш замінованих країн у світі. Зараз ситуація ще серйозніша, оскільки через війну продовжує збільшуватися площа земель, забруднених вибухонебезпечними предметами. Це створює ризики для безпеки цивільних осіб через неможливість виїзду або повернення до місць постійного проживання, ускладнює або ж навіть робить неможливим ведення сільськогосподарських робіт, а також перешкоджає наданню гуманітарної допомоги, медичної допомоги в найбільше постраждалих районах [1].

З 24 лютого до 31 грудня 2022 року Управління Верховного комісара з прав людини підтвердило 492 випадки, коли внаслідок вибуху наземних мін та вибухонебезпечних предметів-залишків війни постраждали 492 мирні жителі, включно зі 160 загиблими (зокрема 14 дітей). Загалом, за оцінками субкластера з протимінної діяльності, у 2022 році послуг у сфері протимінної діяльності потребували понад 10 млн людей [2].

Війна в Україні призвела до масових руйнувань об'єктів цивільної інфраструктури, включно із сотнями тисяч житлових будинків. Мільйонам людей довелося покинути свої домівки, а інші залишилися або навіть повернулися до місць постійного проживання й вимушені мешкати в пошкоджених будинках, які вкрай потребують утеплення, ремонту, забезпечення твердим паливом і комунальними послугами. Переміщені особи через обмеженість доступних їм механізмів пристосування потребували підтримки з оплатою оренди житла й забезпеченням зимовим одягом і побутовою технікою, а також найнеобхіднішими предметами домашнього вжитку. ВПО, які мешкали в місцях компактного проживання, погано пристосованих для зими або не придатних до довгострокового розміщення, потребували допомоги із забезпеченням гідних умов життя. Загалом, приблизно 11,2 млн людей в Україні потребували допомоги із житлом або предметами першої необхідності [1].

Через війну система водопостачання країни зазнала значних руйнувань, зокрема в районах, розташованих у безпосередній близькості до лінії фронту, унаслідок чого для мільйонів людей було обмежено доступ до питної води, а в багатьох регіонах якість води значно погіршилася. У деяких великих містах по обидва боки лінії фронту доступ до води був у край обмежений протягом усього року, а порушення ланцюгів постачання позначилося на ринках і здатності людей отримувати доступ до предметів гігієни в районах, де ведуться активні бойові дії. Упродовж 2022 року близько 16 млн людей в Україні потребували допомоги у сфері водопостачання, санітарії та гігієни. Енергетична криза посилила проблеми: перебої електропостачання позначилися на водонасосних станціях і призвели до порушення водопостачання по всій Україні. Внутрішньо переміщені особи, які мешкають у місцях компактного проживання та громадах, які приймають ВПО, зіткнулися зі

значними обмеженнями в доступі до води, засобів гігієни й санітарно-технічного обладнання. Упродовж 2022 року близько 16 млн людей в Україні потребували допомоги у сфері водопостачання, санітарії та гігієни [1].

Висновки.

Гуманітарна ситуація в Україні стрімко погіршилась у 2022 році, коли російське вторгнення, що тривало вісім років, переросло в повномасштабну війну.

Протягом року через інтенсивні бойові дії виникли масштабні руйнування, тисячі людей загинули чи дістали поранень, мільйони покинули домівки, втратили роботу й засоби існування.

Кількість людей, які потребують гуманітарної допомоги та соціально-правового захисту, з початку року зросла з близько 3 млн до майже 18 млн людей.

Список літератури

1. [УКРАЇНА: ГУМАНІТАРНЕ РЕАГУВАННЯ У 2022 РОЦІ | Оперативні зведення](https://reports.unocha.org/uk/country/ukraine/) <https://reports.unocha.org/uk/country/ukraine/>
2. [https:// www.ohchr.org/en/news/2023/01/ukraine-civilian-casualty-update-3-january-2023](https://www.ohchr.org/en/news/2023/01/ukraine-civilian-casualty-update-3-january-2023)
3. <https://extranet.who.int/ssa/Index.aspx>
4. <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/scaling-up-mental-health-and-psychosocial-services-in-war-affected-regions--best-practices-from-ukraine>
5. <https://ukraine.un.org/uk/200611-upravlinnya-oon-z-prav-lyudyny-prezentuye-novu-dopovid-po-ukrayini>

УДК 614.212:616-053.2](477)''364''

ПЕДІАТРІЯ СЬОГОДЕННЯ

Виговська Оксана, Волосовець Олександр, Кривоустов Сергій
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, (м. Київ)

Російська агресія призвела до чисельних жертв серед мирного українського населення, зокрема дітей. Військові дії прямо або опосередковано призводять до зростання захворюваності дорослого і дитячого населення, хронічного стресу, особливо у дітей, що не має розрешення. Абсолютна більшість дітей в Україні, а це понад 7,5 млн дітей, потерпають від війни, і мова не лише про фізичні ушкодження. Це і порушення психологічного, психоемоційного стану, і абсолютне порушення всіх можливих прав дитини, загострення хронічних хвороб та розвитку психосоматичної патології. Війна руйнує звичний світ дитини, де вона почувала себе у безпеці, спотворює її уявлення про реальність та майбутнє.

За оперативними даними Генеральної Прокуратури України (<https://www.gp.gov.ua>) через варварські обстріли мирних українських міст і сіл за попередніми даними загинуло 440 дітей та поранена 851 дитина. Ці цифри далеко